

ענת דניאלי

לדעת, לשאול: יומן עבודה ב"כלים"

על פי הצרכים של המשתתפות והתהליכים שלהן, מתוך כוונה לשאול על מה שאנחנו יודעות או חושבות שידועות או רגילות לחשוב שידועות או לא יודעות.

יום העבודה שלנו מתחיל בחימום. אבל איזה חימום? בתהליך היצירה של חזרות על חלקים ממני (2012), החזרות ליצירה היו חשופות והתקיימו במוזיאון בת ים. רצפת הגלריה היתה מאוד מאובקת, כי התנהלו שיפוצים באחד מחלקי המוזיאון. החימום שלנו התחיל בשטיפת רצפת המבואה והגלריה המרכזית של החלל. אבל נניח שהרצפה היתה נקייה, האם הדבר הראשון שהיינו בוחרות לעשות בחימום הוא להשתרע על הגב ואז מתיחות ואז קצת תרגילי חימום... או אולי תרגילי בלט ליד הבר? איך כוריאוגרפים מתחממים ומה מחממים? האם את היכולת להחליט, לראות, לזהות, להגיש את הגוף למה שמבקשת להיות העבודה? איך להתכונן ליום של יצירה? ניסינו לבחון את ההרגלים שלנו במקום שבו הרוטיונות וטכניקות העבודה כל כך מושרשות. הרי כשיש טכניקה יש בעיקר תשובות. יש ידע ויש לדעת איך ומה נכון, מה יפה, מה טוב, ואיך בדיוק צריך להיות. איך לומדים יוצרים? איך יוצרים טכניקה של שאלות?

וכך התחלנו לעבוד. על ידי יצירת הזדמנויות של מרחבים יצירתיים לחימום, כמו סקור של מבנה או תנועה שמכתיבה סדר מסוים ואחר כך מזמינה להיכנס ולנוע בתוכו. ואז גם לאפשר את העונג המוכר בהפרות סדר במרחב הזה, תוך כדי אימון פיסי-מנטלי של עבודת גוף ותנועה, ריכוז, מבט-על אל כל החלל ומודעות ליצירה משותפת המתרחשת כל הזמן.

בשנים הראשונות הכנתי תרגילים ומחשבות לקראת השיעור, אך ככל שהזמן חלף, וככל שהצטבר ניסיון בהלך הרוח ה"כלימי", הנחתי להכנות. אני מגיעה בבוקר, לפני הזמן, קשובה למתרחש. תמיד יש רמז או שאלה מצד אחת המשתתפות שמוביל אותי למענה בתוך העבודה. כך אני משתעשעת לי באתגר יומי. מי תאמר ומה ייאמר הבוקר, ואיך זה יהפוך להיות שיעור היום. זה יכול להיות ביטוי פשוט כמו "לא יודעת איך לפתח חומר", ואז כולן מפתחות את החומר, מדברות ועושות, חושבות איך לפתח חומר, מה זה חומר ומה זה לפתח, מה נפתח ומה נשאר סגור ולמה. ביטוי אחר, "יש לי רעיונות שלא מתחברים", שולח את הקבוצה לעבוד על מה רעיון, איך רעיונות מתחברים והאם צריך דבק מיוחד מעבר לזה שהוא ההחלטה לחבר דברים, ומתוך כך לבחון איך השפעתם ושכונתם זה לזה יוצרת עולם חדש של משמעות. אז אנחנו עוברים לתרגיל, שאנו ממציאים במכוון כדי להעביר את השאלה אל הגוף: איך מנסחים שאלה עבור הגוף? איך הגוף יכול לתת אפשרויות שונות כמענה?

למה הפכה הפרזנטציה למקהלה?

במחצית השנייה של יום העבודה בקבוצה נהגנו להקדיש זמן לכל אחת על פי סדר שנקבע מראש לפרזנטציה. בזמן הזה כל אחת קיבלה את כל תשומת הלב והמחשבה של כל חברות הקבוצה, לצורך קידום ענייני היצירה שלה. כל אחת באופן שמתאים לה: אפשר לעשות חזרה מול הקבוצה, או עם הקבוצה, אפשר להראות חומרים, לדבר, לבכות, להתיימש, להתעודד, להיעזר בשאלות דרמטורגיות - כל מה שעשוי לקדם את התהליך. בעקבות הקבוצה של תשע"ד שחבריה הפגינו אי נחת לקראת פרזנטציה החלטנו לקרוא לפורמט הזה בשם אחר: מקהלה. מה שמוביל את המקהלה הוא הרצון לתמוך, לקדם את העלילה של יצירת העבודה. המקהלה שרה לתהליך ומאפשרת לשמוע קולות שונים של חברי הקבוצה, המעורבים בתהליך ומכירים את תולדותיו, את המקומות שאליהם הוא רצה ורוצה להגיע. הבחירה בשם חדש נתנה לנו אפשרות להתנהג בצורה אחרת ולוותר על הרגלים ישנים, כי מי מפתח ממקהלה?

לאחר שנים של רצף פרודוקטיבי, היצירה הפכה להיות מוכרת, לא מפתיעה וחדלה לגלות עולמות חדשים מבפנים ומבחוץ. מתוך התחושה הזו התחלתי להתבונן במה שקורה/א: מה קורה/א לי עכשיו? מה באמת קורה/א עכשיו? מה רוצה לקרות עכשיו? מה צריך לקרות? ומי צריך שיקרה מה ולמה? לאחר שנת הצום הראשונה, ומתוך געגועים לעבודה בסטודיו מחד גיסא ומחויבות לצום היצירתי מאידך גיסא, הזמנתי ב-2009 קבוצה של יוצרות צעירות לסדנת עבודה כוריאוגרפית, כדי להתאמן, לבחון, לחלוק ידע ובעיקר לשאול שאלות. הסדנה, שאמורה היתה להימשך ארבעה מפגשים, הלכה וצמחה והפכה בהדרגה לתוכנית דו-שנתית לכוריאוגרפיה, ובהמשך הביאה להקמת מרכז "כלים" בבת ים.

"כלים" של 2015 פועל במרחב שבין ידע ושאלה. באזור שבו הרגלים וטכניקות של ידע נבחנים מחדש לאור הרצונות ודרכי הביטוי שהיצירה העכשווית מזמנת. התיאוריה של המחול מקבלת מקום מיוחד בסטודיו ובעשייה הכוריאוגרפית ומשפיעה על ערנותו של הגוף הפועל להרגלי ודרכי הפעולה של היוצרת, המקבלת/לוקחת החלטות אמנותיות והפקתיות.

מהו המאמר שהשפיע עלי ביותר? איך השפעה זו הפכה לפרקטיקת עבודה?

במסגרת קבוצת הקריאה עם רן בראון, פגשתי את המאמר: "The emancipated spectator" מאת רנסייר. במאמרו, בדרך לטיעוניו, מציג רנסייר את המושג שטבע, "המורה הנבער", מורה שללא כוונה ובדרך אגב הביא את תלמידיו ללמוד שפה בכוחות עצמם, כשהתבקשו לקרוא ספר דו לשוני. כשפגשתי את הביטוי ידעתי שכך אני. המורה הנבערת. המורה שפועלת על ידי יצירת הזדמנויות ללימוד והתנסות. ובאותה נשימה לא יכולה שלא לחשוב על "איני יודעת" בנאום הנובל של ויסלבה שימבורסקה, "שתי מלים קטנות עם כפיים גדולות". המקום שבו אנחנו יכולות להגיד "לא יודעת" הוא מקום שמאפשר לידיע חדש לנבט או לידיע מקופל להיפרש ולהתגלות.

ביצירה האחרונה שלי, חומר תנועתי (2014), שיחזרתי חומרים מיצירות שיצרתי ובחלקן רקדתי בשנים 1989-2007. תקופה שאני מסמנת כגלגול הראשון ביצירתי. כשחזרתי אל החומרים התגלה בגוף ידע חדש, שלא היה חשוף בפני בזמן יצירת העבודות. המחשבה שאני נצמדת אליה בתהליך העבודה על יצירה חדשה היא שהעבודה כבר קיימת ואני רק מגלה וחושפת אותה מתוך הגוף, היודע והזוכר. החזרה אל העבודות הקיימות רק הדגישה ביתר שאת את תחושת הידיע הקדום בגוף, ובגוף העבודות. את הקיום הקדום שלהן, לפני שיצאו לאור, ואת הקיום המאוחר שלהן, כחוויה של רישום בגוף היוצרת המבצעת ובגופה של הצופה המתבוננת. בתקופה שאני מסמנת כגלגול השני של יצירתי חזרתי אל הגלגול הראשון, מתוך הנחת עבודה חדשה: נקודת המוצא שאיני יודעת, או שהידע שלי הוא מקום של פוטנציאל לשאלות על הידיע עצמו, המאפשר גילוי של ידע נוסף ועמוק יותר.

כך גם בעבודה בתוכנית הדו-שנתית לכוריאוגרפיה אותה אני מנחה ב"כלים", אני באה כמו תלמידה מנוסה ומורה נבערת כאחת ומחדדת את כוונתי אל הרגעים שבהם עולות השאלות ומתגלים הקשיים. קשיי היוצרת וקשיי היצירה.

איך התפתחה פרקטיקת העבודה בתוכנית הדו-שנתית לכוריאוגרפיה? הקבוצה בתוכנית הדו-שנתית לכוריאוגרפיה, המונה השנה שבע יוצרות צעירות, נפגשת בכל יום שלישי לעבודה משותפת. בימי השבוע האחרים הן משתתפות במסגרות ידע אחרות ב"כלים" ומחוץ ל"כלים" וגם עורכות חזרות עצמאיות על עבודותיהן. סדר היום שלנו הלך והתגבש והשתנה

Body Roots by Shira Eviatar, photo; Yair Meyuhas

בדק בית מאת ובביצוע שירה אביתר, הריקוד נוצר במסגרת התוכנית לכוריאוגרפיה, 2015, צילום: יאיר מיוחס

ולמה הפכה המקהלה?

בין המופיעה והצופות, שהיה כמו מזרן שאפשר לקפוץ עליו מגובה רב ואפשר להרכיב, לפרק ולהתפרק עליו בבטחה.

וכך, מתוך רגע אחד של משבר, כשאף אחת לא רצתה להציג עבודה, נולדה צורת עבודה חדשה, שבה כולן מציגות כל הזמן. כך כל אחת מופיעה/עובדת את העבודה שלה ומתקדמת. מכיוון שמרבית היום מתנהל כמופע של עבודת משך, השיח על העבודות גולש גם אל תגובות במייל. היוצרות מגיבות זו לזו, לפידבק שלי, וכך מרחב העבודה נמתח וממשיך. נכתבים טקסטים ונערמים חומרים, שאלות ומחשבות מהתנור שנאפית בו היצירה. תנור שאופים בו בדלת פתוחה.

ענת דניאלי נולדה בשנת 1964 ומתגוררת בתל אביב. פעילה ככוריאוגרפית עצמאית מ-1989. יצרה עבודות ללהקת בת-שבע, אנסמבל בת-שבע, להקת קול דממה ופסטיבל המחול האמריקאי. ב-1996 ייסדה את להקת מחול ענת דניאלי. בין יצירותיה: *לאן את הולכת* (1990), *לעצור את ג'ורדון* (1991), *וישמח משה* (1992), *נשיקות* (1993), *אוקטובר* (1996), *לוותר על קליינט* (2000). דניאלי המשיכה לעלות תכניות עד 2007. אחר כך לקחה פסק זמן של מספר שנים וחזרה לעשייה ב-2012 כשייסדה את "כלים" - מרכז לכוריאוגרפיה, וחזרה לריקוד.

לפני כמה שבועות הקבוצה השתתפה בסדנת המודלים של ליאור אביצור. במפגש שנקבע לאחר הסדנה, אף אחת מחברות הקבוצה לא היתה מוכנה למקהלה, עקב הצפה של חומרים וידע חדש שהן חוו בסדנה האינטנסיבית. כדי לחזור ולהתניע את העבודות יצרנו יחד סקור של פעולות, שבו כל אחת לוקחת לה זמן לשהות בתוך העולם שיוצרת העבודה שעליה היא עובדת. לכל יוצרת היתה אפשרות להראות חומרים, לספר לכולן על התקדמות התהליך או לחלופין על המעצורים, הבעיות והתסכולים שהוא מזמן, לבקש מהקבוצה לעשות משהו, או פשוט לרקוד על פי הנחיה מסוימת. כל חברות הקבוצה הזמנו להגיב ולהדהד באופן מילולי או פסי ביזמן או אחרי הזמן של מי שהיא ה"מופיעה" - כל זה, כשכולן ביחד לאורך זמן בתוך הלך רוח פרפורמטיבי, וכך נוצר מרחב עצום של מופע משותף. מופע המופע של המופעים.

ההצעה הזו העיפה את הקבוצה לפסגות חדשות. כמו במשחק מחשב, בלחיצת כפתור אחת עפנו לפסגה חדשה, שממנה השתקף נוף רחב בהרבה מהנוף שהיינו מורגלות בו: היום כולו הפך להיות הפרפורמנס של התהליך. בכל רגע נתון התחדדו חושי המופע, והתחדדה המודעות למשמעות שיכולה להיות מקופלת בכל מעשה, מהלך ותנועה. כך נוצר מקום שבו כל אחת עובדת על הסיפור שלה, בזמן שכולן עובדות אתה, מתוך היכרות עם החומרים, ההתלבטויות והכוונות, משמשות בזמנית צופות-תומכות-משתתפות-משקפות-מקדמות-שותפות. כך נוצר גם אמון